

Polder.blad

Oktober 2018

**40 jaar
Hobokense
Polder
We feesten!**

natuurpunt

Hobokense Polder

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 27 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich via onze website abonneren op verschillende natuurstudietijdschriften: **Natuur.focus**, **Natuur.oriolus** en **Zoogdier**.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 8 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid.

Alle **betalingen** dienen te gebeuren op volgende rekening:

BE81 5230 8065 0424 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening BE56 2930 2120 7588 van Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "7742 Reservaatfonds Hobokense Polder".

Contactpersonen

Voorzitter:

info@hobokensepolder.be
Danny Jonckheere, 03 828 64 03 -
0478 33 24 27

Conservator Hobokense Polder:
conservator@hobokensepolder.be
Wim Mertens, 03 216 93 62

Conservator Hollebeek:
Dirk Vandorpe,
dirk.vandorpe@telenet.be

Conservator Tarzanboskes:
Swa Van Houtven,
tarzanboskes@telenet.be

Redactie en lay out Polder.blad:
tijdschrift@hobokensepolder.be
Ria Thys en Luk Smets, 03 289 73 66

Ledenadministratie, penningmeester en webmaster:

leden@hobokensepolder.be -
webmaster@hobokensepolder.be
Luk Smets, 0477 66 94 32

Geleide wandelingen:
wandelingen@hobokensepolder.be
Annie Van Zwieten, 03 828 37 60

Natuurbeheer:
Runderen: André Van Langenhove,
03 288 00 81,
andre.van.langenhove@telenet.be
Weekendbeheer: Danny Jonckheere,
0478 33 24 27

Goudklompjes: Peter Van Elsacker,
0486 82 27 92
Info natuurbeheer scholen: Diane De Clercq,
diane.de.clercq@skynet.be,
0486 07 39 87

Volg ons op Facebook

Website: www.hobokensepolder.be

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door onze natuurgidsen van Natuurpunt Hobokense Polder.

Een wandeling in de Hobokense Polder aanvragen? Hoe doe je dat?

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Een dier in nood gevonden?

Probeer in geen geval het dier zelf te verzorgen, dus ook niet voederen of laten drinken. Plaats het dier in een goed geventileerde donkere doos en breng het naar het VOC.

Het VOC is elke dag open tussen 9 u en 17 u (ook weekend). Buiten deze uren: laat het slachtoffer achter in het daarvoor voorziene huisje voor het opvangcentrum.

VOC Brasschaat-Kapellen - Holleweg 43, 2950 Kapellen - 0473 48 48 97 - voc.brasschaat-kapellen@vogelbescherming.be

De zomer is weer voorbij... tijd voor een sprankelend najaar !

Herfstbladeren - Foto: Walter Decoene

Inhoudstafel

Colofon	2
Voorwoord	3
Kalender	4
Fototentoonstelling in Groen Zuid	9
Hobokens Wild-bier	9
Feestweekend 40 jaar!	10
Expeditie Natuurpunt	12
Wat gebeurt er in de Polder	13
Scholen en Goudklompjes	13
Weg met stenen en beton ...	14
Politici aan het woord	15
Behaag natuurlijk 2018	18
Wie is bang van de wolf?	18
Vogelwaarnemingen	19
Vogelvriendelijk	22
Onze zoogdieren: de bruine rat	24
Natuur.kalender 2019	26
Battle of Life: G. Sterkendries	26
Pionier André Driesen	27
Onze sponsors	27
Activiteitenkalender	28
Met dank aan de fotografen.	

Voorkaft: Inktzwammen in de Polder
Foto: Guy Borremans

Achterkaft: Schroeivelden, waar het feestgebeuren plaats vindt op zondag 14 oktober - Foto: Freddy Tuerlinckx

Het was een zeer mooie, maar droge zomer; dat hebben jullie allemaal kunnen zien, voelen en horen. In de pers en op TV werd gemeld om zuinig om te gaan met drinkwater.

Maar hoe was het gesteld met onze dieren in de Hobokense Polder? Ook zij hebben last als het waterpeil in de plassen daalt. In de maand augustus werden de dieren iedere dag voorzien van vers drinkwater, maar nu kunnen ze weer even verder met wat er aan regen is gevallen.

Het is echter niet leuk om zien dat nu al drie jaar op rij de plassen droog komen te staan. We zagen weer verschillende soorten reigers die op een gemakkelijke manier alle vis konden opeten.

Ook al was het voor velen van ons vakantie, toch hebben we niet stil gezeten. Werken en rommel ruimen in de kijkhutten, weer een koe die ontsnapt was en begin september nog een sluikstort van koperdieven opgeruimd. De beheersploegen bleven actief op woensdag maar wel met wat minder volk en natuurlijk ook zonder scholen.

In het vorig tijdschrift meldden we nog dat er meer groen in het straatbeeld, moet komen. Maar wat zagen we gebeuren bij de bouw van een nieuwe school in de Fodderiestraat (een in watergevoelig gebied gelegen perceel)? Alles werd volledig beklinderd zonder ruimte te laten voor het komende water. Dus van betonstop hebben ze hier nog niet gehoord.

Er is nog werk aan de winkel voor de nieuw gekozen politici na 14 oktober ! Lees zeker aandachtig blz 15 tot 17 waar de politici antwoorden geven op onze vragen. Met heel veel dank aan Frans Thys.

Leuk is dat onze medewerking werd gevraagd voor een nieuw ontwerp van de Krügerbrug. We verdedigen een groene verbindingsbrug met een mooi fiets- en wandelpad dat nadien kan aansluiten op het nieuwe fietspad op Blue Gate en dat verder naar de stad gaat.

Ook geven we onze medewerking rond Trage wegen in Hoboken zodat er een mooie wandellus kan gemaakt worden doorheen heel de stad Antwerpen en zijn districten.

Deze zomer liepen tussen 1 juli en 30 september ook onze Fiets- en wandelzoektochten. Enkele tientallen antwoordformulieren waren bij het ter perse gaan van Polder.blad al door de zoektochtreddactie ontvangen. Prijsuitreiking is voorzien op zondag 14 oktober.

En dat brengt ons naadloos op ons groot feestweekend ter gelegenheid van 40 jaar natuurwerking Hobokense Polder. Op 13 en 14 oktober kan je genieten van een gevarieerd aanbod: wandelen, smullen, knutselen, kindersanimatie, optreden van Warre Borgmans, ... Kijk snel voor het volledige programma op blz 10 en 11 en aarzel niet om in te schrijven voor de wandeling op zaterdagmiddag en het fantastische feestmaal met animatie op zaterdagavond.

Spring zeker tussen 15 oktober en 31 januari eens binnen in het DC Groen Zuid voor de fototentoonstelling rond het thema "Zaadetende vogels" ... en vier samen met Vogelwerkgroep Ardea hun 5-jarig bestaan op 6 oktober op de Scheldedijk.

Veel leesplezier!

Danny

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in onze natuurgebieden mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (7 cent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

Kindvriendelijke tocht

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Zaterdag 29 september t.e.m. 28 oktober om 8 u

Najaarstrekellingen

Coördinatie: Maarten Mortier – 0496 83 98 44, Walter De Weger – 0495 23 77 10 en Luc Van Schoor – 0494 33 63 09

Voor het dertiende (!) opeenvolgende jaar worden deze herfst opnieuw de trekvogels geteld van op de Scheldepolder in Hoboken. De Schelde vormt een natuurlijke route die de zuidwaarts trekkende vogels graag volgen. In combinatie met het naastgelegen natuurgebied Hobokense Polder, waar de trekvogels ook een rust- of voederplaats vinden, is deze plek langs de rivier erg geschikt om er heel wat mooie vogelwaarnemingen te doen.

In het gezelschap van enkele doorwinterde vogelaars van wie je steeds heel wat kan opsteken, is een ochtendje observeren een bijzonder boeiende en steeds weer verrassende natuurevaring.

Soms heb je urenlang pech, en wordt je geduld plots beloond met een onverwachte waarneming (bijvoorbeeld van een bruinvis of zeehond voor je neus), soms is het echt werken geblazen om de massale stroom van zangvogels te tellen en noteren (zoals koperwieken, vinken, leeuweriken, piepers), en soms is het echt genieten van mooie voorbijglijdende V-formaties van zwanen, aalscholvers, ganzen of lepelaars. En af en toe vliegen ook mooie aantallen roofvogels voorbij (kiekendieven, buizerds, valken, wouwen). Elk jaar worden steevast ook enkele zeer zeldzame vogelsoorten genoteerd (van visarend tot zwarte zee-eend).

Zoals steeds zijn alle vogelliefhebbers zeer welkom op de Trekelpost.

Op zaterdag 6 oktober 2018 doen we extra ons best, want dan is het de European Birdwatch Day! Dan wordt verspreid over ruim 30 landen in Europa en Centraal Azië geteld, waardoor grote hoeveelheden gelijktijdige tellingen echt belangrijke informatie over de Grote Vogel trek opleveren.

En we vieren op die dag ook 5 jaar Vogelwerkgroep ARDEA. Zie verder in de kalender!

In principe wordt er dagelijks geteld van 8 u tot 12 u naargelang de weers- en trekstandigheden.

Geef gerust een seintje aan Maarten, Walter of Luc als je wil deelnemen, ook als je twijfelt of de trek telling doorgaat bij minder gunstig weer. Op de ARDEA-blog wordt regelmatig nieuws gepost en op de website www.hobokensepolder.be/trektellen kan je dagelijks de telresultaten volgen. Graag tot kijk op de Scheldepolder !

Praktisch:

Plaats: Scheldepolder Hobokense Polder, bij de twee zitbanken, dat is op 5 minuten wandelen vanaf de Petroleumkaai (met parking) of 10 minuten vanaf de trappen aan het einde van de Scheldelei in Polderstad, Hoboken.

Bruine kiekendief - Foto: Walter De Weger

Gewapend met verrekijker én fototoestel vogels tellen op de Scheldepolder - Foto: Luc Van Schoor

Fietsen kan vlot tot op de telpost. Meebrengen: verrekijker, telescoop indien je die bezit, vogelgids, fototoestel, (warme) drank. Einde omstreeks 12 u

15 oktober 2018 – 31 januari 2019

Fototentoonstelling Zaaadetende vogels

Danny Jonckheere, 0478 33 24 27

Meer info: zie blz 9 in Polderblad

Zaterdag 6 oktober om 12 u

5 jaar ARDEA & 25 jaar EUROBIRDWATCH:

“Waar is dat feestje?” Op de trektelpost!

Vanaf 8 uur (trektelling) - Vanaf 12 uur (receptie op de dijk)

Leiding: het ARDEA-kernteam

Naar jaarlijkse gewoonte roept ARDEA rond deze tijd al zijn troepen samen voor een overschouwing van haar werking, en dat is dan vooral heel veel vogelonderzoek en vogelbeschermingsprojecten. Dit jaar doen we het iets anders. Feestelijker, lichter, in de vrije natuur en dus met live vogels erbij!

ARDEA viert immers vandaag plechtig haar vijfjarig bestaan. En – niet geheel toevallig – valt dat samen met de 25ste verjaardag van Eurobirdwatch, het jaarlijks evenement van Birdlife International om aandacht te vragen voor de bescherming van trekvogels en hun habitats. Op tientallen plaatsen in Vlaanderen en op honderden plaatsen in Europa worden de zuidwaarts vliegende trekvogels geteld. Dat geeft opnieuw een goed beeld op de evolutie van trekroutes en aantallen, waarop acties en beleid ten gunste van deze vogels, hun broedgebieden én hun rustplaatsen tijdens de trek kunnen worden gebaseerd.

Omdat Ardea is gegroeid o.a. uit het tellen van trekvogels, keren we vandaag terug naar onze roots: de Scheldedijk te Hoboken. De vertrouwde trektelpost is zo de locatie voor een dagje vogels kijken (vanaf 8 uur) én om samen gezellig een beetje te feesten. We maken het niet te ernstig, er komen geen voordrachten noch speeches aan te pas.

Samen met onze vrijwilligers bieden we alle vogelliefhebbers en Ardea-sympathisanten vanaf 12 uur wél een

open-air receptie aan op de dijk, en al vogeltellend toosten we op onze voorbijgevlogen 5 jaar als regionale werkgroep. Wij voorzien vrolijke, sprankelende, fruitige drankjes en lekkere hapjes (o.a. van eigen makelij). Wil je zelf iets bijdragen aan de feestelijkheden, bv een eigen cake, een gelegenheids serenade of een eigen brouwsel? Graag! Laat je het even vooraf weten? Iedereen is welkom, en zo maken we samen hét beste vogelfeestje van Europa! (Enkele vogeltellers zullen uitgeloot worden om helder te blijven, om de statistieken van de telgegevens correct te houden).

Praktisch:

Locatie: De Eurobirdwatch-trektelling (vanaf 8 uur) en de Ardeaviering (vanaf 12 uur) gaan door op de Scheldedijk te Hoboken, ter hoogte van de Trektelpost. Dat is 5 minuutjes stappen vanuit Polderstad (einde Scheldelei) of vanuit Petroleum zuid (einde Petroleumkaai). Volg de bordjes vanaf deze plaatsen (waar je ook kan parkeren).

Programma: Vanaf 8 uur: vogelobservatie en trektellen met onze ervaren gidsen en specialisten.

Andre van Langenhove

Vanaf 12 uur: feestelijke dijkreceptie met een hapje en een drankje. Einde om 15 uur. Bij goed weer kan het trektellen langer doorlopen.

Inschrijven: Deelname is gratis, maar aanmelding vooraf is handig. Mail naar ardea@hobokensepolder.be, zo voorzien we precies wat nodig is.

Zaterdag 13 en zondag 14 oktober

Groot feestweekend

40 jaar natuurwerking Hobokense Polder

Meer info: zie blz 10 en 11 in Polder.blad

Donderdag 18 oktober om 20 u

Bewegingsvergadering in CC Moretus

Opstellen programma januari - maart 2019

Zondag 21 oktober om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Leiding: Danny Jonckheere, 0478 33 24 27

Wil je in de natuur samen met anderen de handen uit de mouwen steken en daarmee zorgen voor een gezonde leefomgeving? Kom dan bij de vrijwilligersploeg van de Hobokense Polder.

Vanaf einde juni tot aan het broedseizoen begin april wordt er 1 x per maand afwisselend op zaterdag en zondag een dag in de mooie natuur van de Hobokense Polder gewerkt.

Hier kunnen zowel volwassenen als kinderen een grote meerwaarde betekenen. Kom jij ook eens een keer mee helpen?

Praktisch: Afspraak om 9 u aan de containers achter United Caps. Geef een seintje aan Wim of Danny dat je komt. Voor ieder voorzien we een lekkere koffiekoek en een bakje koffie of thee. Einde omstreeks 13 u.

Foto: André Van Langenhove

Woensdag 14 november om 14.30 u

Pindasnoeren maken voor onze meesjes

Leiding en organisatie: Danny Jonckheere - 0478 33 24 27 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Verschillende vogels lusten graag pindanoten, omdat deze heel wat voedingsstoffen bevatten die zij nodig hebben om de winter door te komen. Dus gaan we onze kool- en pimpelmezen helpen met het maken van pindasnoeren. We hebben bij de viering van 30 jaar Hobokense Polder 300 meter snoer gemaakt, maar nu houden we het wat bescheidener. Iedereen kan GRATIS een snoer van 1 meter maken dat ze nadien mee naar huis kunnen nemen om het in de tuin te hangen voor de vogels. Of je kan je snoer ook schenken aan het Dienstencentrum,

waar de snoeren na de activiteit in de tuin worden opgehangen, zodat de bewoners van de serviceflats kunnen genieten van de smullende kool- en pimpelmezen.

Praktisch: Waar: Afspraak om 14.30 u in de cafetaria van het Dienstencentrum Groen Zuid, Fodderiestraat 117. Einde om 16 u. Graag **inschrijven voor deze activiteit bij Danny Jonckheere, ten laatste maandag 12 november.**

300 m pindanoteketting - Foto: Luk Smets

Donderdag 15 november om 20 u

Bestuursvergadering in Zaal Moretus, Berkenrodelei Hoboken

Zaterdag 17 november vanaf 9.15 u

Symposium: 10 jaar Waarnemingen.be

Organisatie: Natuurpunt Studie

Natuurpunt Studie organiseert i.s.m. de redactie van Natuur.focus een symposium dat volledig in het teken staat van het 10-jarig bestaan van Waarnemingen.be. Van harte welkom in Zaal De Stroming, Nationalestraat 111, 2000 Antwerpen.

Programma:

9:15 Ontvangst en registratie
9:55 Opening door Annelies Jacobs
10:00 Sessie 1: Citizen science in een veranderende maatschappij
12:00 Sessie 2: Wat halen we daar nu uit?

13:00 Lunch en postersessie
14:15 Sessie 3

- Wedstrijd 10 jaar waarnemingen.be: overzicht resultaten en prijsuitreiking
- Nachtvliners: een meetnet terwijl je slaapt (Wim Veraghtert)
- Het gebruik van losse waarnemingen in het Vlaamse natuurbeleid (Dirk Maes)
- 15:20 Sessie 4: De weg vooruit!
- Waarnemingen.be als educatieve tool in het onderwijs (Stephan Boulez)
- Naar volledig open data?

Symposium 10 jaar waarnemingen.be

- Slimmer dan de waarnemer: toekomstmuziek of feit? (Hannes Ledegen)
- 16:00 Receptie

Praktisch:

Het symposium is gratis, **inschrijven is noodzakelijk. Je kan inschrijven voor de broodjeslunch door 5 euro over te schrijven** op rekeningnummer BE12 2300 5247 4592 t.a.v. Natuurpunt Studie met vermelding van je naam en 'Broodjes 10 jaar waarnemingen'.

Zaterdag 24 november om 9 u

Dag van de Natuur – Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info natuurbeheer: Wim Mertens, 03 216 93 62 en Danny Jonckheere, 0478 33 24 27

Inschrijven: picknick met warme soep: Ria Thys – ria.thys@telenet.be

Tekening: Herbert Vandeloo

Op 24 en 25 november organiseert Natuurpunt de "Dag van de Natuur". De natuurvereniging nodigt iedereen uit om te komen meewerken in de gezonde buitenlucht. Een uitgelezen kans voor iedereen om zich fysiek uit te leven, kennis te maken met de praktijk van natuurbeheer, te genieten van stukjes natuur waar je tijdens een wandeling niet komt en kennis te maken met andere vrijwilligers en mensen uit de buurt.

Ook in de Hobokense Polder kan iedereen de handen uit de mouwen steken. Wij organiseren op **zaterdag 24 november een grote werkdag**. De ontwikkeling van een mooi en divers natuurgebied vergt veel plag-, maai-, snoei-, knot- en ander werk. Er is werk voor iedereen van klein tot groot, van frêle tot robuust. Dit jaar werken we in het begrazingsraster waar we de runderen een handje gaan toesteken in

het tegengaan van de verbossing, de omheining onderhouden en dergelijke meer.

Praktisch:

Afspraak om 9 u op de Scheldedijk ter hoogte van de trektelpost (eerste twee zitbanken als je van de Petroleumkaai komt). Onderaan de dijk slaan we ons tentenkamp op. Meebrengen: warme kledij, stevig en waterdicht schoeisel. Wij zorgen voor GRATIS eten en drinken. Geef even een seintje als je komt, dan weten wij hoeveel er moet worden voorzien. Einde is voorzien rond 15.30 u.

Foto: Dirk Vandorpe

Zaterdag 24 november om 16.15 u

Slaapplaatstelling Halsbandparkieten

Gids: Walter De Weger 0495 23 77 10

Niemand kijkt nog op wanneer een lawaaiig groepje halsbandparkieten neerstrijkt in een park of een tuin met vruchtdragende bomen en struiken. Zo ingeburgerd is deze exoot geworden. Wat de impact is van deze vogels op onze inheemse holenbroeders en vruchteneters, is nog niet duidelijk. Ook de economische schade bij de fruittelers die deze HBK kunnen berokkenen, is nog niet in kaart gebracht. Maar dat ze zich zeer snel vermeerderen door gebrek aan natuurlijke vijanden hier, is wel al opmerkelijk.

Bij onze eerste telling van hun slaapplaats in het Kielpark op 19 november 2016 hadden we 31 exemplaren. En bij de laatste telling op 23 maart dit jaar konden we al 112 vogels waarnemen en dit nog voor hun broedseizoen begonnen was.

Om deze snelle evolutie verder op te volgen organiseert ARDEA een volgen-

de slaapplaatstelling in het Kielpark. Het is telkens een spectaculaire en luidruchtige bedoening om deze vogels vanuit alle richtingen te zien toekomen. Daarom een zeer warme oproep om met zoveel mogelijk waarnemers daar aanwezig te zijn.

Praktisch:

Afspraak om 16.15 u aan de hoofdingang van het Kielpark, St.-Bernardsesteenweg Antwerpen Kiel tegenover de parking van de St.-Katharinakerk. Einde voorzien rond 18 u.

Graag aanmelden voor 19 november via mail naar

Halsbandparkiet - Foto: Walter De Weger

polder.be, of telefonisch via Walter, want in geval van slecht weer wordt deze telling verplaatst naar een ander moment.

Zondag 25 november om 14.30 u

Herfstvogels en waterpiepers in de Hobokense Polder

Gids: Luc Van Schoor 0494 33 63 09

Herfstexcursie met telling van bijzondere wintergasten in moerasgebied.

November is niet meteen de topmaand voor vogelaars. De trek naar het zuiden is ver over zijn hoogtepunt en voor de winterganzen is het nog net te vroeg.

Gelukkig zijn er de herfstvogels: de te late zomer- en te vroege wintergasten! Tijdens deze excursie in de Hobokense Polder gaan we op zoek naar zang- en watervogels die rondzwerven of bleven plakken, die te traag trekken, er vroeg bij zijn om hier de winter door te brengen of net heel typisch zijn voor deze periode.

Sinds enkele jaren worden tijdens de winter de waterpiepers geteld die overnachten in de rietkragen en wilgenbosjes van de Hobokense Polder. De waterpieper is een eerder onopvallende zangvogel die broedt in berggebieden in Zuid-Europa en de Alpen, en 's winters trekt naar lagergelegen gebieden. De slaapplek in de Hobo-

kense Polder is dus een vrij bijzonder fenomeen, en is daarom goed op te volgen.

Op het einde van de wandeling, omstreeks 16.30 u vallen in deze periode de waterpiepers met bosjes uit de lucht. We trachten zicht te krijgen op hun aantallen en vliegroutes om de evolutie van de Hobokense winterpopulatie te kennen.

Hoe gaan we te werk? We tellen liefst simultaan met meerdere kleine teams van twee à drie waarnemers op verschillende plekken in de Hobokense Polder. Er is bij elk team een ervaren 'kenner', via gsm houden ze onderling contact om de slaaptrek te kunnen volgen. De teams verzamelen rond 18 u en delen hun waarnemingen.

Praktisch:

Aanmelden vooraf per mail - ardea@hobokensepolder.be - is nodig, om de teamwerking te kunnen organiseren.

Bij slecht weer kan deze telling worden uitgesteld naar een latere datum.

Afspraak om 14.30 u aan de ingang van Hobokense Polder aan de Schroeilaan te Hoboken, achteraan de auto-parking van bedrijf United Caps. We eindigen hier rond 18 u. Meebrengen: verrekijker, warme kledij, laarzen of waterdicht schoeisel, schrijfgierief.

Zondag 2 december om 10 u

Zwerfvuil ruimen in en om de Hobokense Polder

Info: Luk en Ria Smets-Thys, 0476 33 79 36

Eénmaal per kwartaal plannen we een opruimactie in en aan de rand van de Hobokense Polder.

Na een hopelijk mooie herfst met allicht veel wandelaars (jammer genoeg daardoor ook meer afval zeker aan de randen van de Polder), is een opruimactie meer dan nodig. Kom ons helpen!

Praktisch:

Afspraak om 10 u achteraan op de parking van United Caps, Schroeilaan 15 Hoboken. Wij zorgen voor vuilzakken en grijp-stokken.

Meebrengen: werkhandschoenen, gesloten schoeisel (of laarzen).

Einde voorzien omstreeks 12 u

Foto: Danny Jonckheere

Zondag 16 december om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Leiding: Wim Mertens, 03 216 93 62 en Danny Jonckheere, 0478 33 24 27

Meer info: zie 21 oktober

Donderdag 20 december om 20 u

Bestuursvergadering in Zaal Moretus, Berkenrodelei Hoboken

Fototentoonstelling Zaadetende vogels

15 oktober 2018 – 31 januari 2019

Onze vogelfotografen zorgden voor een prachtige fotoselectie over vogels die in de wintermaanden verzot zijn op pinda's, vetbollen of vettaarten.

We combineren dit met het maken van pindasnoeren op 14 november. Het zijn weer heel wat leuke foto's die te zien zullen zijn.

Komen jullie ook eens kijken naar al die mooie foto's tussen half oktober en einde januari?

Waar: Dienstencentrum Groen Zuid, Fodderiestraat 117 - Hoboken

Maandag tot vrijdag tussen 9.30 u en 17 u – Zondag van 12 u tot 17 u

Leiding en organisatie:

Danny Jonckheere –

0478 33 24 27

jonckheeredesmedt@gmail.com

Zwarte mees - Foto: Walter De Weger

Hobokens Wild Koop ons eigen bier: Blond, Amber, Tripel

In 2018 laten we ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van onze vereniging en natuurgebied de Hobokense Polder ons eigen

bier brouwen: **'Hobokens Wild'**. Straf, wild bier met biologische kruiden in 3 biertypes: fris blond, sterk amber en kruidige tripel.

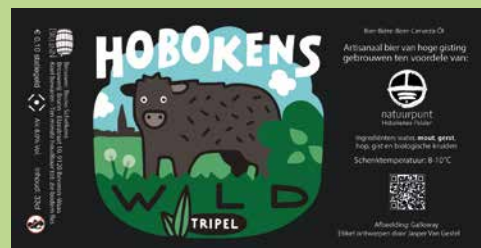
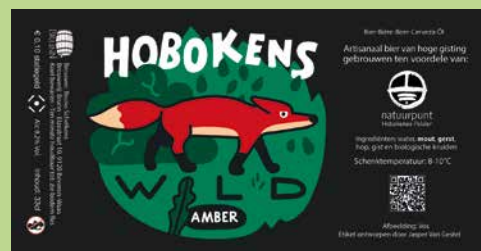
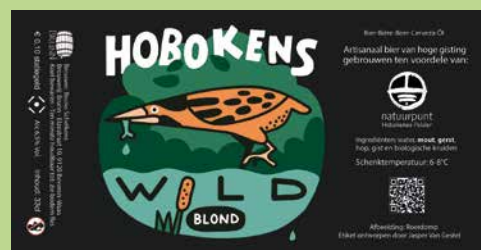
In onze webshop zijn deze bieren verkrijgbaar in verpakkingen van 6 en 12 flesjes, per type of een mix van de drie biersoorten.

De prijzen zijn dan iets lager dan de stukprijs.

Zie teamnellopatrasche.ccvshop.be

Alle info over de bieren en de prijzen op www.hobokensepolder.be/hobokenswild

40 jaar natuurwerking

Feestweekend Natuurpunt

Zaterdag en zondag

NU INSCHRIJVEN voor de wandeling

Bunkertje in de Tarzanboskes - Foto: Raymond Roeland

Zaterdag 13 oktober

14 u: **Gegidste wandeling:**

Tarzanboskes - Hollebeekvallei

o.l.v. Danny Jonckheere en Wim Mertens

toelichtingen door Swa Van Houtven (Tarzanboskes)

en Dirk Vandorpe (Hollebeek)

Wandelaafstand: ca 4 km

Terugkeer vanaf Zwaantjes per tram

(tramgeld voorzien!)

Kleine receptie om 16.30 u aan de Tarzanboskes

Vertrek gratis wandeling: ingang Tarzanboskes,

Broydenborglaan (parkeren mogelijk op

parking zwembad Sorghvliedt

Inschrijven noodzakelijk ten laatste 10 oktober bij

Swa van Houtven - tarzanboskes@telenet.be

19 u: **Feestelijk eetmaal** met muzikaal optreden van McLarsj

CC Moretus (grote benedenzaal), Berkenrodelei 36 Hoboken

Feestmenu

Aperitief: Cava

Voorgerecht: Zalm met Hobokens Wild Blond, pompelmoes, avocadocrème en zoethoutmascarpone

Hoofdgerecht: Speenvarken met Luikse stroop, rode kool, appeltjes en gebakken krieltjes

OF Gestoomde kabeljauw met zeekraal en kwarteleitje

OF Vegetarisch hoofdgerecht met o.a. geroosterde groenten

Nagerecht: Een palletje van mousse + koffie/thee

Plat en bruis water

20 euro p/p storten op rekening BE81 5230 8065 0424 van Natuurpunt Hobokense Polder

met vermelding "feestmenu" en keuze van hoofdgerecht (vlees, vis of veggie)

Wijnen, bieren en andere frisdranken worden ter plekke afgerekend

Inschrijven noodzakelijk ten laatste 10 oktober

Hobokense Polder

Hobokense Polder

13 en 14 oktober

op zaterdag en het feestmaal !!!

Zondag 14 oktober

Feestweide aan de Schroelaan tegenover station Hoboken Polder

13 u - 13.30 u en 14 u: **Geleide wandelingen** doorheen de Hobokense Polder met als gidsen onze oud-voorzitters Frans Thys, Marc Bogaerts en Paul Pals
 Vanaf 13 u: vrij vertrek voor **individuele / gezinswandelingen** in de Polder met **boeiende animatie**:
 (Kinder-doe-opdracht - Poëzie - Vogelwerkgroep Ardea - ...)
 Optreden van **Warre Borgmans** met muzikant
Prijsuitreiking Fiets- en wandelzoektocht

Doorlopend tussen 13 u en 18 u:

Natuurcafé met o.a. Hobokens Wild en Wereldwinkel-
 dranken - Lollywafelkraam - Springkasteel - Imker en
 bijenhotelletjes knutselen -
 Origami: dieren plooiën - Fotoshoot met onze beheerploeg -
 Demo van beheermateriaal Goudklompjes -
 Info- en verkoopstand Ma vie en Rose - Verkoop kruidenzakjes -
 Afdelingsinformatiestand en verkoop bierpakketten

Het Natuurcafé wordt uitgebaat door onze
 vrienden van
Oxfam Wereldwinkel Hoboken

Alle info op www.hobokensepolder.be

Expeditie Natuurpunt

Onze teams **Nello en Patrasche** en **Hoofd boven Water** deden het fantastisch ...

9.914,19 euro voor de **Hobokense Polder**

Weekend van 23 en 24 juni:
twee teams stappen en varen voor de
Hobokense Polder!

Raf, Koen, Lieve en Marnix vormen
met coaches **Luk en Ria** het **Team Nel-
lo en Patrasche**. Op zaterdag stappen
zij iets meer dan 40 km van Meerhout
naar de kampplaats in Begijnendijk.

Lieve moet 's avonds gepland afhaken,
maar **Wim** arriveert om op zondag
opnieuw met z'n vieren de kanotocht
naar Muizen te varen.

Op de overnachtingsplaats ontmoeten
we **Imke, Jolijn, Bart en Celine** met
coach **Joe**, die als **Team Hoofd boven
Water** twee dagen kanoën voor onze
afdeling.

De beide sportieve teams haalden
met hun prestatie zo maar eventjes
9.914,19 euro bij elkaar aan sponsor-
gelden. Proficiat!

Via deze weg: hartelijk dank aan
alle gulle sponsors die financieel
steunden of in natura
voor het sponsorontbijt !

Wat gebeurt er in de Polder?

Tekst: Wim Mertens

Foto: André Van Langenhove

2018 is het derde opeenvolgende jaar met een langdurige droogte waardoor (bijna) alle plassen droogvallen. In 2016 droogden de plassen na een uiterst nat zomerbegin pas laat in het najaar op. In 2017 lagen de plassen er tegen het eind van de zomer leeg bij. Het Broekskot kromp tot enkele kleinere poelen waarin misschien een paar visjes die zich goed konden verstoppen voor de reigers overleefden.

In de voorbije hete zomer verdween het water al in juli en het Broekskot was eind augustus bijna helemaal uitgedroogd. De inspanningen om op het Broekskot een duurzame vispopulatie te creëren worden hierdoor een beetje geboycot.

Bij het begin van dit project in 2013 dachten we dat we eens in de 10 of 15 jaar, na droogte, de bepoting zouden moeten herhalen. Nu moeten we dit al voor het vierde jaar op rij doen! Hopelijk kennen we de komende jaren nog eens een doorsnee natte Belgische zomer.

Voordeel van de droogte is dan weer dat we makkelijk werken kunnen uitvoeren op de plassen. De voorbije jaren plagden we grote stukken af. Dit jaar zijn we al begonnen met maaiwerken om de opslag van wilgen tegen te gaan en een goed uitzicht vanuit de

kijkwanden te verzekeren.

Jaarlijks ondergaan de hooilanden in de zomer een eerste maaibeurt. Ook dit jaar werden door de terreinploegen van Natuur- en Landschapszorg 10 ha grasland gemaaid. De Japanse duizendknoop wordt in de zomer al voor de tweede keer gemaaid, dit is dan weer het werk van de Goudklompen. Nog in de zomer maaien onze vrijwilligers de wandelpaden zodat deze niet overwoekeren.

De runderen blijven voor animatie zorgen. Geheel onverwacht kwam op 31 juli of 1 augustus nog een kalfje op de wereld, een zwart koetje. De moeder had in oktober 2017 een miskraam gehad. De stier, die in februari werd weggehaald, heeft zijn taak dus tot het einde blijven vervullen, koeien dragen net als mensen 9 maanden.

Ondanks de voortdurende inspanningen wist half augustus een koe uit te breken. In de buurt van het

educatieve bord "Bloemrijke graslanden" was een boom op de prikkeldraad terecht gekomen. Hier moet ze het raster uitgestapt zijn om op enkele dagen tijd helemaal rond het raster te struinen, wandelaars zagen haar op de Scheldedijk bij de Petroleumkaai. Uiteindelijk werd ze aan de Aciérie terug het raster ingejaagd door Godelieve, André en Franz.

Ondertussen blijven de Goudklompen in verouderde stukken van de omrastering houten palen en prikkeldraad vervangen om dergelijke ontsnappingen in de mate van het mogelijke te voorkomen.

Scholen en Goudklompjes

Tekst: Peter Van Elsacker - Foto: André Van Langenhove

Vóór de grote vakantie hadden we in juni nog veel hulp van de leerlingen van verschillende scholen: De Schakel, De Leerexpert (A. Leyweg 24) en De Puzzel. Dat was zeer welkom want de hoeveelheid maaisel dat er telkens moet opgeruimd en afgevoerd worden, is niet min. Hoofdmoot was het bestrijden van Japanse duizendknoop. De kinderen rakelden niet alleen de gemaaide stengels bijeen, meermaals werden de duizendknoopplanten uitgetrokken. Zo goed en zo kwaad als dat ging, want dat is een lastige en

tijdroevende karwei.

't Is gelukkig niet altijd Japanse duizendknoop, er waren de normale maaiwerken op grasvelden en langs wandelpaden. Zo blijven onze grasvelden in goede conditie en blijven de wandelpaden open voor de wandelaars, al is het veel werk en is het niet gemakkelijk om dat bij te houden. We hebben nu een zitmaaier die we daarvoor inzetten en in de toekomst zal dat intensiever gebeuren, zeker om de telkens opschietende Japanse duizendknoop te kortwieken zodat die zoveel

mogelijk wordt teruggedrongen.

Het betonnen kijkpunt "De Dodaars" aan de Scheldelei is zo'n hotspot waar duizendknoop welig tiert en snel het uitzicht op de plas het Rallegat belemmert. De riet- en lisdoddevegetatie voor het kijkpunt werd gemaaid om het open zicht te behouden. Dat kon nu gebeuren omdat het water zeer laag staat door de droge zomer. Helaas is dat niet het enige probleem voor dit kijkpunt. Het ligt er dikwijls vol met zwerfvuil van asociale bezoekers die blijkbaar het nodig respect niet

kunnen opbrengen om hun afval mee te nemen na hun vreet- en zuipbezigheden. Een week nadat we het opgekuist hadden, lag er terug afval in en rondom het kijkpunt. Die hersenlozen vinden dat plezant om de boel te verpesten.

In augustus was er een Gallowayrund uit het veeraster gebroken om een stapje in de wereld te zetten. Het gat waarlangs dit gebeurd was, was gemaakt door een afgebroken boom. Dat vestigde onze aandacht op enkele andere zwakke punten in de omheining. Langs het vlonderpad en aan de Acíerie waren hele rijen weipalen verrot en afgebroken en was de prikkeldraad kapot. Ook de klappoortjes hebben onze aandacht nodig, eentje was scheef gezakt. Al deze beschadigingen werden vakkundig hersteld.

De Goudklompjes werken af en toe buiten de Poldergrenzen. In juli werd tweemaal een ploeg gedetacheerd om maaiwerken uit te voeren in de Hollebeekvallei. Dat is het natuurge-

bied op de grens tussen Hoboken en Wilrijk. Je moet dat zeker eens bezoeken, evenals de Tarzanboskes langs de Krijgsbaan. Kijk het maar even na op onze website.

Het was bijwijlen zwaar werken deze

zomer, want we hebben veel zweet gelaten bij deze tropische temperaturen. Maar we doen gewoon verder om onze Polder mooi te houden. De positieve reacties van wandelaars geven ons een extra stimulans, daar zijn we blij mee.

Weg met nodeloze stenen en beton ...

In vorig Polder.blad heeft Danny Jonckheere het in zijn editoriaal over de noodzaak bodemverharding door stenen, tegels en dergelijke te verminderen en deels te verwijderen. En dat we daar zelf ook iets aan kunnen doen. Vele gemeenten gooien het roer om en gaan voor minder steen en beton en voor meer groen, schrijft hij. Wel, dat is toch een beetje te optimistisch voorgesteld. In dit nummer geven we van de plaatselijke verantwoordelijken van enkele politieke partijen hun streefdoelen weer. En als je dat leest zou je kunnen denken dat we in de goede richting gaan. Maar ... wat ze vertellen dat zijn intenties, geen verwezenlijkingen. En die laatste laten nog geregeld te wensen over.

Ik moet niet verder gaan dan mijn eigen buurt, in het werkingsgebied van onze afdeling overigens. Over mijn deur ligt een klein park. Pius X (de school die paalt aan dit parkje) wil een fietspad. Zij zijn desnoeds tevreden met een fietspad door het park. Ook de meeste buurtbewoners wensen zo'n fietspad, gescheiden van het gaanpad overigens. Het district heeft

het principe van de realisatie van zo'n fietspad intussen goedgekeurd. Alleen dat pad zal niet aangelegd worden in het park, met een doorlatende ondergrond, maar zal gerealiseerd worden door ruim 600 m² af te nemen van het park. Weg groen dus! Het fietspad komt buiten het verkleinde park, naast het gaanpad dat tevens verbreed wordt. Allemaal steen en beton, ondoordringbaar, afwaterend naar de riolering, nota bene uitgedokterd onder de verantwoordelijkheid van een 'groene' schepen.

Ja, we kunnen daar zelf iets aan doen, aan niet verantwoorde bodemverharding. Op het eigendom van onszelf, maar vooral toch nog door bij de beleidsvoerders te blijven aandringen dat het anders moet dan in het verleden. In verband met deze problematiek wijzen we trouwens op

de belangrijke studie die Natuurpunt onlangs gepubliceerd heeft onder de titel 'Hoe snel rukt het beton op in jouw gemeente?'. Daaruit blijkt dat in Vlaanderen nog iedere dag 6 hectare open ruimte verdwijnt onder het beton. Zeer interessante lectuur die je kan downloaden via <https://www.natuurpunt.be/sites/default/files/images/inline/betonrapport-natuurpunt-2018.pdf>

Frans Thys, Hof Van Tichelen, Antwerpen

Verkiezingen: Politici aan het woord!

Frans Thys

In maart hebben wij aan politieke partijen die actief zijn in ons werkgebied een memorandum gezonden. Hierin formuleren wij met het oog op de gemeente- en districtsraadsverkiezingen onze verwachtingen met betrekking tot milieu en natuur, dit onder het motto 'Meer natuur voor iedereen' (zie artikel in ons blad van april 2018).

Tegelijkertijd hebben wij de politieke partijen 10 vragen voorgeschied. De antwoorden op de vraag 'Wat denken politici over ons voorstel van groene wandelring' hebben we al gepubliceerd in ons tijdschrift van juli. Nu volgen de antwoorden op de overige vragen.

Van CD&V en Vlaams Belang hebben wij geen enkele reactie ontvangen. NV-A heeft zich beperkt tot een standpunt over de 'groene wandelring'. Hopelijk wil dit niet zeggen dat deze partijen minder aandacht hebben voor natuur en milieu.

Groen, Open VLD, PVDA en Sp.a reageren als volgt:

Vraag: *Wilt u het bestaande bovenlokaal Antwerps Groenplan behouden en zo ja is u bereid de budgetten te verhogen die bestemd zijn om concrete acties voortvloeiend uit dit Groenplan te realiseren?*

Groen: Het Groenplan is een goed uitgangspunt maar zal voor de meer verdichte wijken en districten ambitieuzer moeten zijn. In Hoboken willen wij vooral inzetten op wijken waar het toegankelijk groen nog heel laag scoort en dan denken wij vooral aan Hoboken-Noord. Wij zijn ook vragende partij om de districts-dotaties gevoelig te verhogen (verdubbeling) om meer slagkracht te hebben in de uitvoering van bevoegdheden. De realisatie van jullie voorstel tot 'groene wandelring' is slechts mogelijk in samenwerking met de stedelijke overheid. Vanuit het district willen we deze samenwerking op gang trekken.

Open VLD: In principe wel. Wij wensen echter niet dat structureel voorzien wordt om het Groenplan te betrekken bij alle administratieve processen, om vertraging te voorkomen. Omdat de begroting van een district niet groot is, pleiten wij in de eerste plaats voor meer algemene middelen voor het district.

PVDA: We maken werk van de realisatie van het Groenplan door er extra personeel en budget voor vrij te maken. Ook willen we een stadsecoloog die een globale visie op de stedelijke ecologie uitwerkt en die deze visie over de verschillende beleidsterreinen in praktijk brengt.

Sp.a: JA

Vraag: *Welke maatregelen voorziet u om de doelstellingen van dit Groenplan maximaal op te nemen in nieuwe realisaties, vooral met betrekking tot ruimtelijke ordening?*

Groen: Voor ruimtelijke ordening zijn we aangewezen op het stedelijk beleid. Hier kunnen we in doorwegen door actief ontwikkelen en uitvoering van de projecten te volgen, adviezen uit te brengen en zo nodig aan te sturen op tussenkomsten. Een voorbeeld van inconsequent beleid vinden we de Hollebeek, waarvan de ontwikkeling haaks staat op de visie van het Groenplan. De ambitie moet zijn om net die zone verder uit te bouwen en te ontsluiten.

Open VLD: Bij de heraanleg van straten moet er voldoende ruimte zijn voor groen en waterdoorlatendheid, bijvoorbeeld een groene of grasstrook tussen fietspad en rijweg, meer groen en grasstroken naast rijwegen (voorbeeld: deel Zuidwendelaan). Ook hoeven niet altijd 2 trottoirs (voorbeeld: Hertoglei).

PVDA: We ondersteunen de voorstellen van GruunRant om van de Oude Landen in Ekeren tot aan de Hobokense Polder de bestaande natuurgebieden en openbare en private groene zones te verbinden tot een groot

stadsrandbos. We maken gebruik van de overkapping van de Ring om meer groene verbindingen aan te leggen tot ver in de stad en om in berging van regenwater te voorzien. We werken verder aan het weer openleggen van stromende waterlopen in de stad, met aangename wandelmogelijkheid langs de oevers.

Sp.a: Braakliggende gronden inrichten als tijdelijk speelterrein of groen verpooshoekje. Een lange termijnplan maken voor de toekomstige groenontwikkeling van het district (is nu te fragmentarisch en teveel in functie van de heraanleg van een straat of van een project). Padenstructuur Broydenborg park heraanleggen en aansluiten op het centrumplein, zodat de groene vinger van Sorghvliedt wordt doorgetrokken via het park Gravenhof en Groen Zuid tot aan de Polder. Omgeving jachthaven aantrekkelijker en beter bereikbaar maken voor wandelaars, fietsers en natuurliefhebbers. In de beplantingen kiezen voor ecologisch groen met grote biodiversiteit. Meer gebruik maken van innovatieve materialen in het openbaar domein, zoals waterdoorlatende oppervlaktes (voorbeeld H. Rosherstraat), gebruik van wadi's (voorbeeld Marneflaan), meer kwaliteitsvolle wortelruimte voor bomen, zuiniger verlichting.

Vraag: *Welke concrete maatregelen voorziet u om kleinschalig groen te realiseren in Hoboken?*

Groen: Wij zijn er ons van bewust dat Hoboken op wijkniveau niet overal goed scoort wat groen betreft, vooral niet in Hoboken Noord. Hier willen wij een verbetering van toegankelijk groen door in te zetten op de ontwikkeling van de sites van Crown Packaging en Lemmerz. Indien 'De Lijn' de huidige tramstelplaats zou verlaten is dit ook een piste om meer toegankelijk groen te creëren. Naast deze grotere sites is het ook aangewezen om potentiële binnen-gebieden in kaart te brengen om tijdig voorstellen te doen voor park- of bosfuncties.

Open VLD: verwijst naar haar antwoord op vorige vraag.

PVDA: We kopen ongebruikte terreinen op om er openbare groene ruimte te creëren. We vergroenen het straatbeeld door gevelbegroeiing, groenslingers en tegeltuintjes te stimuleren. Ook gaan we voor elk plein na of het groener kan. Ook de aanleg van groendaken en van stadslandbouw op daken en balkons ondersteunen we. Specifiek voor Hoboken verwijzen we naar onze inzet voor de aanleg van Hydepark, onze steun voor het behoud van het eikenbos aan de Hollebeek én voor het behoud van groen op Petroleum Zuid. We willen geen bebouwing van de parking aan de Ghandilaan, die we wel willen vergroenen. De Meeuwenlaan mag niet verder getrokken worden doorheen de scholenzone GO!/ De Pluim, ook al om de vele bomen op deze scholencampus te vrijwaren. Na afbraak van de kerk in de Krugerstraat moet daar een degelijk buurtpark komen. De parkeerplaats aan de Jozef Cardijnstraat moet groener worden.

Sp.a: Er zijn 2 plekken waar volgende legislatuur een grote stap voorwaarts kan gezet worden. Het braakliggende stuk grond tussen de Leo Bosschartlaan en de Charlotta Finckstraat nabij Moretusburg is ideaal om een park in te richten, na sanering van de vervuilde grond. Een tweede groot groengebied kan gerealiseerd worden aan de Lageweg. Er zal moeten over gewaakt worden dat bij de herinrichting van de vervuilde bedrijfsterreinen er voldoende groen gerealiseerd wordt.

Vraag: *Is u voorstander om bij grootschalige projecten minimum 25% open ruimte te voorzien die tevens niet verhard wordt?*

Groen: Absoluut. Als district moeten we bij grote ontwikkelingen de randvoorwaarden mee bepalen. Het districtsbestuur kan bij vooronderzoek en aanvang van zo'n projecten de eis van minimum 25% open, groene ruimte voorstellen.

Open VLD: Wij zijn de partij van bottom-up en niet van top-down. Wanneer bouwpromotoren het district benaderen, zullen wij niettemin de nadruk leggen op voormeld percentage. Naast de natuur bestaan er ook nog andere noden zoals modernere, goed geïsoleerde en betaalbare woningen voor het groeiend aantal

singles en eenoudergezinnen, meer en grotere scholen ... We gaan niet als cijferfetisjisten nieuwe projecten tegenhouden.

PVDA: We bereiden de stad voor op de gevolgen van het veranderend klimaat. We zetten in op meer groene ruimte en open water om grote hoeveelheden neerslag te bufferen en de stad af te koelen. Specifiek voor Hoboken pleiten we voor grote open groene ruimtes bij de herontwikkeling van de Lemmerz-Crown site en verzetten we ons tegen de hoge concentratie van nieuwbouw op een te kleine oppervlakte, zoals aan de Zwaantjes. Waar mogelijk vervangen we geasfalteerde oppervlaktes door grasbetontegels.

Sp.a: Bij grote projecten zoals Lageweg en Groen Zuid kan dit. Bij kleinere projecten is 25% open ruimte niet altijd eenvoudig op te leggen. Bij de aanleg van openbaar domein moet alleszins meer aandacht gaan naar meer groen, doorlaatbaarheid, grotere plantvakken voor bomen, ecologische invulling van plantvakken (niet alleen gras), aanleg van wadi's en meer plaats voor voetgangers en fietsers.

Vraag: *Gaat u akkoord dat minstens 25% van de Lemmerz-site een 'groene' bestemming moet krijgen en dat het moerassig deel tussen Frieslandstraat en oude bedrijfsgebouwen volledig behouden moet worden?*

Groen: Absoluut, zie trouwens onze antwoorden op vorige vragen. Wij willen er hard voor pleiten én ijveren om het groen binnen-gebied zo maximaal mogelijk te behouden.

Open VLD: Gezien de bijzonder moeilijke situatie van deze site is het voorbarig hierover nu al uitspraken te doen.

PVDA: Ja, we zijn hiermee akkoord.

Sp.a: Ja, zie ook onze antwoorden op vorige vragen.

Vraag: *Is u voorstander van structurele verankering van de samenwerking Natuurpunt met stad Antwerpen én district Hoboken en welke verbeteringen ten overstaan van de huidige situatie acht u mogelijk?*

Groen: Wij staan er voor open gesprekken met Natuurpunt te starten om na te gaan hoe een structurele verankering mogelijk is. Deze zou er uit kunnen bestaan dat alle besluiten in verband met ontwikkelingen op het openbaar domein steevast voorzien worden van een advies van Natuurpunt. We zien ook voordelen in een jaarlijkse rapportering van Natuurpunt naar de districtsraad toe over haar visie en projecten zoals dit ook gebeurt voor (verkeers)veiligheid, fietsbarometer e.a. Afgelopen legislatuur hebben we via het lokaal bestuur de overeenkomst voor de Tarzanboskes overigens volop gesteund.

Open VLD: Wij zijn voorstander van het primaat van de politiek.

PVDA: De huidige structurele samenwerking via ADOMA tussen stad, Natuurpunt en andere organisaties willen wij uitbreiden door ook districtsafgevaardigden van natuurverenigingen te laten participeren in deze adviesraad. Tevens zijn wij voorstander om een

budget vrij te maken waarmee de stad of verenigingen natuurgebied kunnen aankopen om het te behouden en beheren.

Sp.a: Samenwerkingsakkoorden en structurele samenwerking per thema zijn zeker mogelijk. De plaatsing van fietsenstallingen in de Polder is een goed voorbeeld van een samenwerking die positief is voor beide partners.

Vraag: *Het toezicht in groen- en natuurgebieden zou nog verbeterd moeten worden. Hoe denkt u zo'n verbetering te realiseren?*

Groen: Het beste resultaat kan bereikt wordt door een evenwicht te zoeken tussen sensibilisering en handhaving. In de eerste plaats willen we bezoekers van natuurgebieden overtuigen van het nut richtlijnen en instructies na te leven. Anderzijds zijn we ook vragende partij voor verhoogd toezicht om bezoekers te informeren over en te herinneren aan deze richtlijnen. Bovendien willen we nagaan hoe sluikestorten en het probleem van loslopende honden best aangepakt wordt. Is er nood aan extra loopzones voor honden? Heeft de invoering van retributie bij containerparken een effect gehad op sluikestorten?

Open VLD: Dit toezicht hangt in hoge mate van de stad af. Wij pleiten al lang voor meer snelheidscontroles nu heel Hoboken zone 30 wordt en op dat vlak is er nog niet veel gebeurd.

PVDA: We zijn voorstander van het inschakelen van parkwachters. Daarnaast willen we een educatief programma opzetten naar de bezoekers toe van groen- en natuurgebieden (richtlijn informatie en afvalbakjes aan de toegangen, een meldpunt voor overtredingen installeren, ...).

Sp.a: Investeren in buurttoezichters. Preventie is ook nodig: meer bewustwording bekomen bij bezoekers door gerichte campagnes in samenwerking met Natuurpunt.

Vraag: *Welke mogelijkheden ziet u waar wij in ons memorandum weinig aandacht aan geschonken hebben om te komen tot een meer leefbaar milieu en het bevorderen van groen?*

Groen: Een belangrijk aandachtspunt voor Hoboken is de aanwezigheid van zware metalen in de bodem. Dit vereist in eerste instantie een aanpak van hogerhand (stad, provincie, Vlaanderen). Binnen de bevoegdheden van het district willen wij de mogelijkheid nagaan te werken met biosanering door aangepaste beplanting die zware metalen uit de grond onttrekt. Misschien kan Natuurpunt een adviseerende bijdrage leveren over welke beplanting hiervoor aangewezen is.

Open VLD: De inwoners kunnen ook zelf zorgen voor meer groen, bijvoorbeeld vergroening van gevels en vooral het niet langer asfalteren of betegelen van voortuinen om er hun tweede of derde auto te parkeren. Veranderingen kunnen maar plaatsvinden als er zich ook veranderingen tussen de 2 oren voordoen. Zowel Natuurpunt als het district moeten inzetten op sensibilisering.

PVDA: Wij hebben een heel stadsprogramma uitgedokterd waarin hoofdstukken zijn opgenomen over 'Klimaatneutrale stad' en 'Groene en leefbare stad'. Je kan deze onderdelen van ons programma downloaden via <https://antwerpen.pvda.be/stadsprogramma>

Sp.a: Stedenbouwkundige vergunningen van de stad moeten voor verplicht advies naar het district. Inzetten op milieuvriendelijke industrie en kmo's, waarbij mobiliteitsplannen opgesteld worden met de industrie. Installeren van laadpalen voor elektrische auto's. Vervangen van straatverlichting door nieuwe zuinige led verlichting. Dakken van de industrie gebruiken voor zonnepanelen en meer groene daken installeren. Nog meer inzetten op fietsers en voetgangers.

Vraag: *Op het ogenblik van onze bevraging is op Petroleum Zuid het terrein dat ingenomen werd door BP niet meer in gebruik als bedrijfsterrein. Planmatig gezien hoort dit stuk grond meer bij de Hobokense Polder dan bij Blue Gate. We schetsen vier mogelijke scenario's voor deze site gaande van integreren in het natuurgebied tot volledig bedrijventerrein*

Ook genoeg van beton?

Stem voor meer
#natuurdichtbijmij

Laat nu je stem horen

blijven. Welke oplossing geniet uw voorkeur?

Groen: Elke gelegenheid om waardevolle natuurgebieden uit te breiden moet aangegrepen worden. We kiezen dan ook zonder twijfel om de volledige BP-site te herbestemmen als natuurgebied.

Open VLD: Wij kiezen dat het bedrijventerrein blijft, maar dat in de uitbatingvoorwaarden wordt opgenomen dat minstens 20% van het terrein open ruimte moet zijn waar waterinfiltratie mogelijk is én dat er op geen enkele wijze hinder mag ontstaan voor het nabijgelegen natuurgebied.

PVDA: We kiezen voor een deel natuurgebied en een deel parkgebied. In dat laatste willen we een deel van de bestaande gebouwen behouden als historisch erfgoed. Op Petroleum Zuid is immers voor de eerste generatie auto's de eerste petroleum geraffineerd. In één van de gebouwen willen we hierrond een educatief project opzetten. In onze visie wordt heel deze BP-site wel een stilte gebied.

Sp.a: Herbestemmen als natuurgebied vermits Blue Gate voldoende groot is als bedrijventerrein en er hier een opportuniteit is om versnippering van groen tegen te gaan. Gelet op de te verwachten saneringskost moet dit echter eerst wel goed bekeken worden.

Behaag .. Natuurlijk 2018

De actie Behaag..Natuurlijk kent zijn 25ste editie en is nog steeds springlevend. Het aanplanten van streekeigen bomen en struiken heeft zonder twijfel enorm veel leven in grote en kleine tuinen gebracht.

Als toemaatje worden dit jaar 3 soorten als **“Boom van het Jaar”** aangeboden en tevens zijn er voor het eerst ook enkele **fruitboomsoorten** in het aanbod opgenomen. De gekozen fruitboomsoorten zorgen allen voor een formidabele bloei, een waar eldorado voor wilde bijen en hommels. Terwijl het fruit, al dan niet afgevallen, een belangrijke voedselbron is voor vogels en vlinders.

Tot en met 31 oktober 2018 kunt u uw steentje voor de natuur bijdragen door tegen sterk verlaagde prijzen streekeigen haagplanten te kopen. Met de opbrengst van deze actie van Natuurpunt worden waardevolle natuurgebieden in uw buurt aangekocht.

In ons aanbod besteden we speciaal aandacht aan streekeigen groen voor kleinere tuinen.

De prijzen van de pakketten liggen door de massale samenaankoop lager dan de kleinhandelsprijs. Want reeds 30 gemeenten nemen deel aan deze actie. Het plantmateriaal is ook van zeer degelijke kwaliteit.

Extra aanbod

Dit jaar bieden we weer **bijenhotelletjes** aan. Het gaat immers niet goed met onze wilde bijen, die zo belangrijk zijn voor de bevruchting van onze bloemen en dus ook voor de productie van ons fruit.

Hoe bestellen?

Voor Antwerpen, zie www.behaag-antwerpen.be

Meer info op de website Behaag..natuurlijk: www.natuurpunt.be/behag

Wie is bang van de boze grote wolf ?

Onze collega's van Natuurpunt Aartselaar nodigen uit ...

De vos! De steenmarter! De bever! Het ree! Al deze dieren komen in de regio voor. En ja, wie weet in de toekomst de wolf ...

Deze grotere zoogdieren leven alsmaar dichterbij de woningen van mensen. Moeten we daar verontrust over zijn? Zeker niet.

Vandaag krijgen we meer info over de leefwijze van deze zoogdieren. Hoe komt het dat deze dieren zo lang afwezig waren, vanwaar komen ze dan nu toch tot hier en waarom? Hoe kunnen we omspringen met de toename van deze dieren? Wat is de mogelijke schade die ze kunnen aanrichten en hoe kunnen wij daar mee omgaan?

Wat is realiteit en wat is fictie van wat we denken te weten over deze dieren?

Voorwaar, een boeiende avond, gegeven door zoogdierenkenner en intussen BV Joeri Cortens van Natuurpunt Educatie.

Donderdag 11 oktober van 19.30 u tot 22.30 u in het Parochiaal Centrum Wolffaertshof, B. Van Ertbornstraat 7 Aartselaar.

Deelnameprijs voor Natuurpuntleden: 5 euro – Niet-leden betalen 6 euro. Inschrijven door storting van het deelnamegeld op rekening BE07 5230 8080 0166 van Natuurpunt

Aartselaar met als melding “Wolf”.
Info: Ria Thys, 0476 33 79 36 – ria.thys@telenet.be

Poldervos - Foto: Guy Borremans

Vogelwaarnemingen – Regio Zuid Antwerpen

mei - juli 2018

Luc Van Schoor - Vogelwerkgroep ARDEA

Het aantal ingevoerde vogelwaarnemingen, nl. 3775, lag deze periode een stuk lager dan de vorige (feb-april 7998 wn). Onder de 144 invoerders was het deze keer Pierre Blockx die de lijst aanvoerde met 480 waarnemingen, gevolgd door Wouter Van Assche met 374 wn en Maarten Mortier, als nieuwkomer in de top 3, met 259 wn.

Alle vogelwaarnemingen - ook occasionele - kunnen belangrijk zijn in gebieden die door weinig vogelliefhebbers worden bezocht. Zo werden tijdens het voorbije broedseizoen in Groen Neerland/Wilrijk Cetti's zanger en rietzanger als nieuwe waarschijnlijke broedvogels vastgesteld. Elke ingevoerde waarneming kan nuttig zijn om het voorkomen van soorten in onze regio te kunnen inschatten. Alvast bedankt voor ieders inbreng !!

Soortenbespreking

Tijdens deze periode werden in totaal 118 vogelsoorten soorten ingevoerd. Hieruit selecteerde ik 33 soorten, waaronder slangenarend en nachtzwaluw die voor de eerste keer in onze regio werden waargenomen. Van 70 soorten werden foto's toegevoegd. De vogelopnames in dit verslag werden gemaakt door fotografen uit het ARDEA werkingsgebied.

Een adulte **kwak** zat op 19 juli langs de

gracht van Fort VII (AP, NZA) waarschijnlijk zat dezelfde vogel op 23 juli, samen met een blauwe reiger, in een gracht van het aanpalende Schoonselhof waaruit hij roepend opvloog (WVS).

Drie **kleine zilverreigers** vlogen over de Schelde, ter hoogte van het veer Hoboken/Kruibeke, op 15 juni (WM), op 22 en 23 juli foerageerden 1 à 2 ex op het Broekskot/Hobokense Polder (RP, LV).

Een **grote zilverreiger** foerageerde op 13 juni in de Hobokense Polder (GB, GM).

Een juveniele **purperreiger** pleisterde op 11 juli kortstondig langs het Broekskot/Hobokense Polder (SH).

Ooievaar werd 3 x waargenomen: 2 ex pleisterden langs de Lintsesteenweg te Hove op 5 juni (JE), 1 ex vloog oostwaarts over Groenenhoek/Aartselaar op 8 juni (PH) en een groepje van 12 ex trok laag over Den Brandt/Antwerpen richting zuid op 22 juli (MK).

Op 24 mei vloog een **slangenarend** (2de kalenderjaar) hoog zuidwaarts over Moretusburg/Hoboken. De vogel werd op foto gedetermineerd (JP). Eerder, op 18 en 21 mei, werd een bidende slangenarend waargenomen in Bornem, Leest en Puurs.

Een **zwarte wouw** vloog westwaarts

over Aartselaar/Hemiksem op 6 mei (PH).

Een wijfje **blauwe kiekendief** vloog op 12 mei in NO richting over Moretusburg/Hoboken (JP).

Gedurende deze 3-maandelijke periode werden 39 waarnemingen van **wespendief** ingezonden met een totaal van 48 ex, verspreid over zowat gans de ARDEA regio. Waarnemingen van eind juni/juli betreffen vermoedelijk overzomerende, nog niet geslachtsrijpe vogels, in of rond de gebieden Uilenbos-Domein Moretus/Hove, Cleydael/Hof van Hemiksem en Hobokense Polder; maar mogelijke broedgevallen zijn zeker niet uitgesloten (JD, LJ, DVG, PH, JE, MM, JP, SB, AS, RDB, RV, RH, PC, LP, LV, PLB, PL, GB, HB, DJ, JS).

De **slechtvalk** broedde met succes in een voorlopige nestbak op de toren van de Christus Koning Kerk/'t Kiel. Bij een controle op 16 mei bleken er 3 pulli van hooguit enkele dagen in de nestbak te liggen. De 2 jonge mannetjes en 1 wijfje werden geringd op 6 juni. Op 24 juni fladderde het eerste jong (mannetje) tijdens een voederbeurt onverwacht naar beneden, waar hij veilig op de eerste koepel landde. De 2 andere jongen vlogen op 30 juni uit. Gedurende de eerste dagen van juli verbleven ze nog op en rond de CKK waar ze regelmatig door het wijfje werden gevoederd. Nadien zwermden ze uit in de wijde omgeving van het Mastvest en de Silvertops op het Kiel (MM, ES, WDW, LVS, GM, JVR, JCI). Zie voor verdere informatie met foto's en films over het CKK broedgeval op de ARDEA blog onder "slechtvalkenproject".

Verder was er nog een paar met 4 jongen op de schouw van Umicore/Hoboken (KDK).

In de omliggende regio werden er nog 2 geslaagde broedgevallen van slechtvalk vastgesteld:

1 paar met 3 jongen in een door ARDEA en FIR geplaatste nestkast op de kerktoeren Koxsplein/Borgerhout (MM,

Kwak - Foto: Luc Van Schoor

Juvenile slechtvalken EP en EL - Foto: Walter De Weger

ES) en 1 paar met 4 jongen op de schoorsteen van Agfa Gevaert (MH).

Een roepende **kwartel** vloog 's nachts over Polderstad/Hoboken op 10 juni (JP). Dit is sinds 2009 de 8ste waarneming in ons werkingsgebied, alle tijdens de maand juni. Zie extra commentaar in het Polder.blad editie oktober 2016 onder "Vogelwaarnemingen mei-juli 2016" of www.hobokensepolder.be/vwg-ardea/vogelwaarnemingen.html.

Gedurende de eerste week van juni werd een broedgeval van **kleine plevier**, 1 koppel plus minimum 1 juveniele vogel vastgesteld op een zandterrein bij het Gevaertbos/Wilrijk. Vermoedelijk betreft dit hetzelfde koppel dat in 2017 tot broeden kwam op de vroegere parking naast de Skibaan Aspen in dezelfde KMO zone (JVR en ES). Voorts werden op 8 juni 2 baltsende vogels waargenomen op het voormalig rangeerstation naast Aquafin/Kielsbroek (JP en RH).

De slikranden van het deels drooggevallen Broekskot in de Hobokense Polder trokken vooral tijdens de 2de helft van juli aardig wat foeragerende ruiters aan: **oeverloper** tot 3 ex, **witgat** tot max 1 ex., 1 **bosruiter** (op 22 juli) en 1 **groenpootruiter** op 21 en 22 juli. (LV, GM, GB, LF, DJ, LP, PL, FVS, HB).

Een roepende **kerkuil** was op 21 juni aanwezig in de wijk Koornbloem bij Fort VII/Wilrijk, (LVS) en op 25 juli langs de Groenenhoek/Aartselaar (PH).

Binnen de regio waren er dit jaar 3 geslaagde broedgevallen in, door onze vogelwerkgroep gecontroleerde, nestkasten: Wilrijk: 5 jongen waarvan nog 4 geringd zijn, Edegem: 3 jongen geringd bij privé-persoon, Aartselaar: 3 jongen geringd (ES)

Een zingende **nachtzwaluw** werd op 3 juni ontdekt op de terreinen van het voormalig rangeerstation nabij Olieweg/Kiel. De vogel was bij een 2de controle op 6 juni nog present, maar werd nadien niet meer waargenomen (YC, DJ). De aanwezigheid van deze als heidevogel gekende soort lijkt op het eerste zicht wat ongewoon. Het braakliggend, half open, zanderig terrein trekt vermoedelijk redelijk wat nachtvlinders aan, het geprefereerd voedsel van de nachtzwaluw.

Nachtzwaluw - Foto: Walter De Weger

Het was opvallend stil rond **middelste bonte specht** in onze regio. Omdat deze schaarse specht als broedvogel vooral in de niet openbaar toegankelijke domeinen zoals Klaverblad/Wilrijk en Hof van Hemiksem voorkomt, zijn waarnemingen in deze periode eerder schaars. Op 14 juni werd in het Uilenbos/Hove een alarmerend exemplaar gehoord (WS).

Kleine bonte spechten werden op 3 plaatsen waargenomen, 1 adult in Uilenbos/Hove op 4 mei (DVG), 1 koppel in een tuin nabij Collectief, Doornstraat/Wilrijk op 15 juni (JJE) 1 ex nabij Fort VI/Wilrijk op 19 juni (JE) en 1 ex in Groen Neerland/Wilrijk op 19 juli (LSi en JSi).

In mei werd 4 x een op trek pleisterend **paapje** waargenomen: 1 mannetje bij Klaverblad/Wilrijk op 2 en 7 mei (PH) 1 wijfje op Campus Drie Eiken/Wilrijk op 7 mei (LS) en een wijfje op een schouw (een ongewone plek) in de wijk Koornbloem/Wilrijk op 27 mei (NS).

De **Cetti's zanger** breidt zich verder uit: naast de bekende zangposten in de Hobokense Polder verscheen deze luidruchtige zanger als nieuwe (broed?) vogelsoort in Groen Neerland/Wilrijk (RV, LS, PC).

In een private tuin van Hoverheide/Hove zong een **spotvogel** op 10 juli (JCe).

Een zingende **bonte vliegenvanger** was als doortrekker te zien op 18 mei, nabij de Hovestraat/Edegem (LJ)

Een zingende **wielewaal** was als doortrekker kortstondig aanwezig in de Hobokense Polder op 1 mei. Tijdens deze lente was dit de enige ingevoerde vogel waargenomen in deze regio (LSm, DJ, AVL, ML).

Overvliegende **appelvinken** werden midden in het broedseizoen waargenomen nabij Fort V/Edegem, 1 ex op 14 mei en 2 ex op 31 mei (WVA), nabij Fort VI/Wilrijk 1 ex op 8 en 26 mei (WVA, RV).

Verder werden ook nog 2 auditieve waarnemingen van solitaire vogels ingevoerd: 1 **goudvink** langs het Schoonselhof/Antwerpen op 17 juli (JML) en een overvliegende **kruisbek** op 15 juni nabij Hof ter Linden/Edegem (LJ).

Exoten

Een **rode ibis** foerageerde op het Broekskot/Hobokense Polder op 17 juli (CVW)

Een koppel **mandarijneenden** verbleef op 27 mei in Hof ter Linden/Edegem (KDL en ML).

Het voorkomen van **halsbandparkiet** blijft in onze regio grosso modo beperkt tot het gebied tussen de Schelde en Edegem. Tijdens het broedseizoen zijn de aantallen moeilijk in te schatten, omdat broedvogels waarschijnlijk in de buurt van de nestplaatsen overnachten, maar de populatie breidt zich zichtbaar verder uit. Tijdens de ochtendtrek op 24 mei vlogen in totaal 27 exemplaren in ZO richting over de Tentoonstellingswijk/Wilrijkse plein (MM) en een maximum van 16 ex, waaronder een blauw ex, zaten in dezelfde boom op het domein Nachtegalenhof/Wilrijk op 12 juni (Kvh).

Een adulte **perzikkopagarpornis** pleisterde op 19 juni in centrum Hove (JCe).

2 **zebravinken** zaten op Fort VI op 2 mei (LS).

Een **kanarie** zong aan de Romeinse Put/Edegem op 23 juli (JC)

Waarnemers

AP Anita Piessens
AS Anna Schneider
AVL André Van Langenhove
CVW Christophe Van Wallegem
DJ Danny Jonckheere
DVG Danny VG

Rode ibis - Foto: Christophe Van Wallegem

ES	Eddie Schild	LSm	Luk Smets
FVS	Frederik Van den Stock	LV	Lamien Verstraete
GB	Guy Borremans	LVS	Luc Van Schoor
GM	Gunther Moens	ML	Marnix Lefranc
HB	Hugo Bender	MK	Marianne Kroese
JC	Johan Claessens	MM	Maarten Mortier
JCe	Jan Celis	NS	Niels Schild
JCl	Joeri Claes	NZA	Natuurpunt Zuidrand A'pen
JD	Julien Dua	PL	Pieter Leblans
JE	Joris Elst	PC	Philippe Christiaens
JJE	Jean-Jacques Espinos	PCe	Peter Ceulemans
JP	Joachim Pintens	PH	Peter Hofman
JML	Jean-Marie Lommaert	RDB	Robbrecht De Blaut
JS	Jan Scholliers	RH	Rens Hendrickx
JSi	Jos Simons	RP	Raf Peeters
JVR	Joris Van Reusel	RV	Robin Vermylen
KDK	Kris De Keersmaecker	SB	Stijn Baeten
KDL	Kathy Delange	SH	Steven Hostein
Kvh	Katrien Van Haver	WDW	Walter De Weger
LF	Lersche Franck	WM	Wim Mertens
LJ	Leo Janssen	WS	Wim Stappers
LP	Luc Peeters	WVA	Wouter Van Assche
LS	Louis Schramme	WVS	Walter Van Spaendonk
LSi	Lieven Simons	YC	Yaro Claes

Slangenarend - Foto: Guy Borremans

Vogelvriendelijk !

Joris Van Reusel, namens Vogelwerkgroep ARDEA

Gierzwaluw - Foto: Guy Borremans

Zet u schrap voor een nieuwe hype! Na het succes van de termen kindvriendelijk, milieuvriendelijk, energievriendelijk en natuurlijk niet te vergeten de topper onder de positiefmakers, duurzaam, wordt hét bijvoeglijk naamwoord van de komende jaren zeker en vast het woord vogelvriendelijk!

Wij pikten het op tijdens onze aanwezigheid op de plechtige viering van 25 jaar Gierzwaluwwerking, afgelopen zomer te Essen, alwaar zich de fine fleur van de gierzwaluwkenners der Lage Landen had verzameld. Jawel, Essen hier bij ons, tegen de Hollandse grens, dus niet dat Duitse. Verrassende locatie voor een studiedag over zo'n typische stadsvogel als de gierzwaluw, niet? Nee dus, want in dat dorp van amper enkele duizenden inwoners bevindt zich een heel mooie kolonie van deze 100-dagen vogels. Je ziet ze daar in en rond de kerk vliegen, maar ook tegenaan het oude rustoord, een café en wat huizen in een drukke straat. Enkele enthousiastelingen begonnen er ooit met het hangen van nestkasten voor gierzwaluwen, en daar weten zij nu alles van.

En omdat Essen vlakbij Nederland ligt, bracht het hen ook al snel in contact met de Hollandse gierzwaluwdynamic die daar in de jaren '90 ontsproot in steden als Bergen-op-Zoom en

Amersfoort. Eerst uit puur medelijden voor het verdwijnen van de gierzwaluwen bij grootschalige stadsontwikkelingen, daarna met kennis van zaken over het bijzonder broedgedrag van deze vogels als deskundigen, betrokken bij renovatie- en nieuwbouwprojecten. Daar in Nederland, maar ook in Brussel, Engeland en China, wordt meer en meer nagedacht hoe (grote) bouwprojecten "vogelvriendelijk" kunnen zijn, meer bepaald hoe ze geschikte nest- en rustplaatsen voor vogels als gierzwaluw, maar ook huismus en spreeuw kunnen bieden. En niet enkel kantoren en appartementen voor de

wonende en werkende mens. Vogelvriendelijk bouwen, het zou een vak in elke bouwkundigen- en architectenopleiding moeten zijn.

Sinds de zomer van 2017 staat ook onze vogelwerkgroep in contact met de gierzwaluw-activisten van het eerste uur, die zich ondertussen ook al in de Stad Antwerpen hebben ingewerkt en samen met hen enkele honderden gierzwaluwnestkasten hebben gemaakt en gehangen. Want hoe mooi het voorbeeld van Essen ook moge zijn, een gierzwaluw behoort de stad toe! Oorspronkelijk broedend in holen en spleten van rotsige wanden, heeft deze soort zich samen met de mens een stedelijk biotoop eigen gemaakt. Maar ook in die stedelijke omgeving wordt hij bedreigd door het verdwijnen van geschikte broedplaatsen. Als een oud gebouw met een kolonie vogels wordt gesloopt, is het vaak zonder besef van de aanwezigheid van de gierzwaluw. Een voorbeeldproject dat bewijst dat het anders kan, is de huidige restauratie van 't Steen. Daar wordt de Gierzwaluwwerkgroep betrokken om een oude kolonie overlevingskansen te bieden, door vogelvriendelijk te restaureren.

Dus, ook in onze regio vragen we iedereen om alert te zijn voor de aanwezigheid van gierzwaluwen en vooral

Gierzwaluw in de vlucht - Foto: Yves Adams (Vilda)

Bruine kiekendief

doen om deze Trektelpost te passeren, want het is dan net de 25e editie van Eurobirdwatch, het jaarlijks evenement van Birdlife International om aandacht te vragen voor de problematiek van trekvogels en hun habitats. Tot dan!

Met vogelvriendelijke groeten.

locaties waar een (kleine) kolonie huist. Meldt het ons. Het is het begin van ons project, waarmee we vanaf 2019 ook een bijdrage willen doen aan het (internationale) gierzwaluwwerk. Een broodnodig werk waar iedereen aan kan meehelpen, rond een écht heel bijzondere vogel. Voordracht, wandelingen, tellingen, nestkasten maken... het staat volgend jaar ook bij Ardea in het teken van de gierzwaluw. Vanaf mei, want pas dan komen ze terug uit zuidelijk Afrika. Als ze terugkomen. Want ook hun reistraject zit vol gevaren, zo bleek dit jaar. Tropische zandstormen zouden vele gier- en andere zwaluwen uit koers hebben geslagen tijdens hun voorjaarsstrektocht. De cijfers over de impact daarvan op de populaties in onze steden zijn nog niet bekend.

Ondertussen richten we onze vogelvriendelijke interesses op de najaars-trek (trektellen op de dijk!) en op ons eigen bestaan. Om onze vijfde verjaardag ook plechtig te vieren nodigen we alle natuurliefhebbers vogelvriendelijk uit op een bijzonder momentje. Op zaterdag 6 oktober 2018, tussen 12 en 15 uur, bieden wij u allen een 'dijkreceptie' aan. Met een feestelijk drankje en een hapje, en met één blik op de overtrekkende vogels, staan we even stil bij onze bestaansredenen. De vele onderzoeken, het vroege opstaan, de uuuuren observaties, het geschrijf, gebel en gemail, de vergaderingen en overlegmomenten met tal van mensen en instanties.... Zou het enig verschil

maken voor de vogelstand? (Later, ergens begin 2019, presenteren wij aan al wie het wil horen onze State of the Union, met feiten en cijfers over de lokale vogelstand. En met aanbevelingen en adviezen voor hen die in de komende legislatuur op lokaal niveau het verschil kunnen maken. Dat zij (m/v) alles wat ze doen vooral kind-, milieuen energievriendelijk aanpakken, maar ook meer en meer vogelvriendelijk. Dat is toch ons advies. Kiest u daar ook voor? Dat kan u natuurlijk op 14 oktober trachten duidelijk te maken in het stemhokje, maar nog beter is het om op 6 oktober naar de dijk in Hoboken af te zakken. Ook de transmigrerende vogels zullen die dag zeker hun best

Grote zilverreiger - Foto: Walter De Weger

Onze Zoogdieren – De bruine rat : Deel 1

Bert Mertens

Inmiddels zijn we reeds een heel eind gevorderd in ons overzicht van de in de Hobokense Polder aanwezige 'grotere zoogdieren'. We hebben ondertussen ook al geleerd dat er in Vlaanderen 2 wolven rondlopen (Limburg), in Wallonië minimaal 1 wolf aanwezig is (waarschijnlijk zelfs meer). En dat er ook ergens in Voeren nog een lynx aanwezig blijkt te zijn. Allemaal tot de verbeelding sprekende soorten. Vandaag wil ik het echter hebben over onze bruine rat ... Neen, sla dit niet over, ook dit is een best zeer interessant beestje!

De bruine rat (*Rattus norvegicus*)

De bruine rat is één van onze grotere knaagdieren, de bever niet te na gesproken. Bij het vermelden van een rat, krijgen vele mensen al de huiver over zich. Ze hebben jammer genoeg niet een beste naam, deze beestjes. Niettemin zijn ze best boeiend en worden daarom vaak ook als troeteldier in huis gehouden.

De bruine rat is best wel een super succesvol zoogdier. Het is pas in 1769 dat dit beestje wetenschappelijk is beschreven door John Berkenhout (UK) die geloofde dat deze dieren via Noorwegen Engeland hebben veroverd ... vandaar 'norvegicus'. Echter onze rat had er al een veel langere reis opzitten. Eigenlijk is ze afkomstig uit China en heeft ze zich in de 18de eeuw

richting Europa verbreid. Eerst in Oost-Europa om later ook in West-Europa op te duiken.

Na 1800 komt de bruine rat in haast heel Europa voor en vandaag de dag eigenlijk over de hele wereld, met uitzondering van Antarctica en aan paar kleine plaatsen in Alaska en Nieuw-Zeeland. Oorspronkelijk levend in wouden en bosrijke omgevingen heeft de bruine rat zich momenteel aangepast om te overleven in zowat alle mogelijke biotopen en habitats.

De bruine rat behoort tot de groep van de 'muizen van de Oude Wereld' waarin we ook onze bosmuis en huismuis terugvinden. Naast de bruine rat vinden we ook nog de zwarte rat terug. Er zijn wel een aantal duidelijke verschillen: een zwarte rat heeft grotere oren en ogen, een langere maar dunnere zwarte staart. De vacht is hier niet altijd een betrouwbaar kenmerk, immers beide soorten kennen heel wat kleurvarianten en er is een zekere overlap. Maar over het algemeen kennen we bij de zwarte rat volledig zwarte dieren, een versie met een bruine rug en witte buik (lijkt op de bruine rat), en een versie met zwarte rug en grijze buik.

Nog een beetje geschiedenis, het is niet de bruine rat die de pest in de Middeleeuwen heeft verspreid, dit is

de zwarte rat. Bovendien is het ondermeer door de opmars van de bruine rat dat ook aan de pest een halt is toegeroepen. Immers de grotere bruine rat is een rivaal voor de zwarte rat die het onderspit moet delven. Geloofd wordt dat door het succes van de bruine rat ook de verspreiding van de zwarte rat en dus ook de pest een halt is toegeroepen in Europa.

Beschrijving

Bruine ratten zijn ongeveer 20 tot 25 cm lang met een staart van 18 tot 25 cm. De bruine rat is meestal gelig tot grijsbruin gekleurd op de rugzijde, de flanken zijn over het algemeen lichter gekleurd en de buikzijde is vuilwit tot grijs. Bruine ratten zijn over het algemeen ook groter en zwaarder dan zwarte ratten, tot 2 x zwaarder zelfs. Een flink uit de kluiten gewassen volwassen individu kan zelfs 500 gram wegen (vergelijk dit met ons eekhoortje, zie vorige aflevering, dat amper 50 gram weegt en, met staart, ook een 50 cm meet).

Zintuigen

Bruine ratten hebben uitstekende zintuigen ... maar dan ook werkelijk uitstekende zintuigen. Ze hebben een perfect gehoor en kunnen ook ultrasound waarnemen. Wij mensen kunnen over het algemeen geluiden waarnemen tot 20 kHz, echter vanaf 20 kHz begint het ultrasoon deel. Zij kunnen niet enkel ultrasoon horen, maar ze kunnen ook in ultrasoon communiceren (zoals ook onze vleermuizen, zie later meer). Deze ultrasound communicatie start reeds in het nest bij de jongen (vanaf 7 dagen). Volwassen ratten gebruiken ultrasound in geval van gevaar. Daarnaast hebben ze ook nog een 'Chirping' geluid (ook ultrasound) en wordt omschreven als een soort van lachen en wordt voortgebracht wanneer ze zich best goed voelen. Deze geluiden zijn enkel via bat-detectoren te registreren, vandaar ook dat 'rat-eigenaren' vaak gebruik

maken van een bat-detector om de gevoedsstemming van hun rat te peilen.

Voor ons hoorbare geluiden zijn onder meer het tandenknarsen, ook een signaal dat het dier zich best goed voelt. Daarnaast kennen we de piepgeluiden (hoge abrupte geluidstoten), fluitende en gillende en 'zingende' geluiden. Ze beschikken ook over een uitstekend geurvermogen.

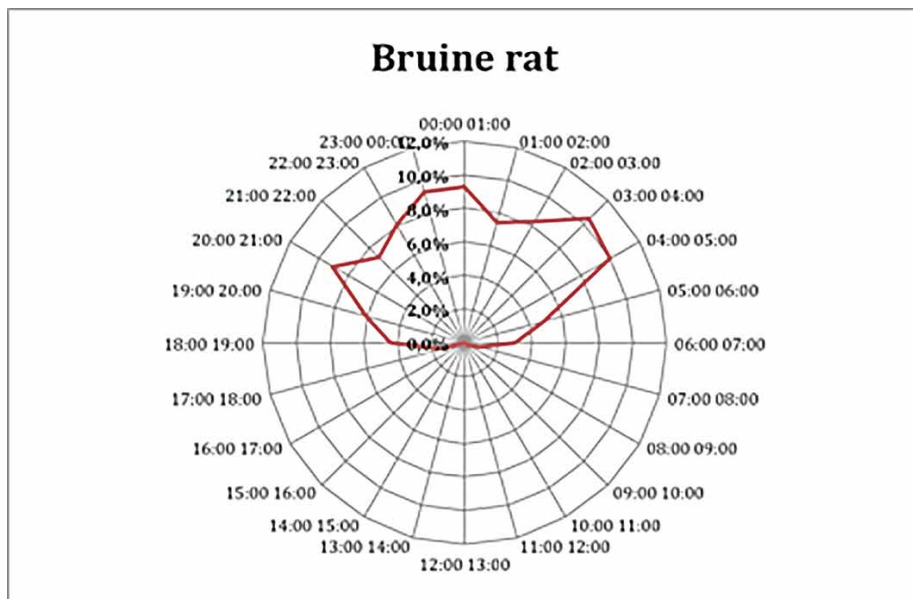
Levenswijze

De bruine rat is evenals de zwarte rat en de huismuis een cultuurvolger. Met andere woorden, ze is (deels) afhankelijk van de mens. Ze is ook veel beter bestand tegen koude dan de Zwarte rat, dit verklaart haar succes ook voor een deel.

Ze is voornamelijk een nachtdier (tussen zonsondergang en zonsopgang), alhoewel je hem regelmatig in onze parken overdag kan zien rondrennen.

Als we alle waarnemingen bekijken zien we al snel dat een dagwaarneming van een bruine rat in de Hobokense Polder zeer klein is. Die beestjes beginnen pas actief te worden vanaf 18 uur tot 6 uur in de ochtend. Natuurlijk is ook dit afhankelijk van het seizoen.

We kunnen op onderstaande grafiek zien dat tijdens de herfst en winter bruine ratten actief worden vanaf 18 tot 20 uur en dit dan tot in de vroege ochtenduren (6 uur). Tijdens de lente en zomer moeten we wachten op enige activiteit tot 22 uur, dan blijven ze actief tot rond 5 uur in de ochtend.

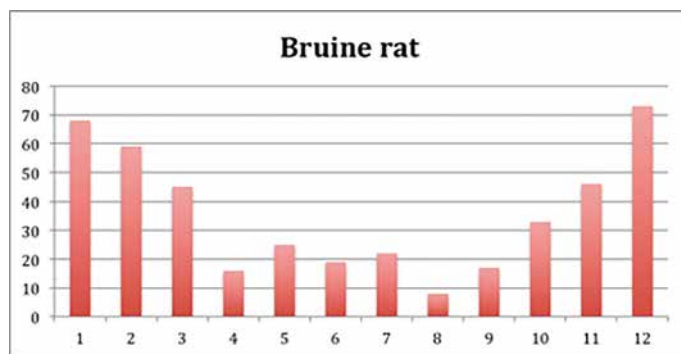
Activiteitenoverzicht bruine rat

Er wordt in literatuur gewag gemaakt dat er 2 piekperiodes zijn van activiteit, de eerste enkele uren na zonsondergang en een tweede enkele uren voor zonsopgang. Echter in onze analyse van de polderratten kunnen we dat niet echt terugvinden.

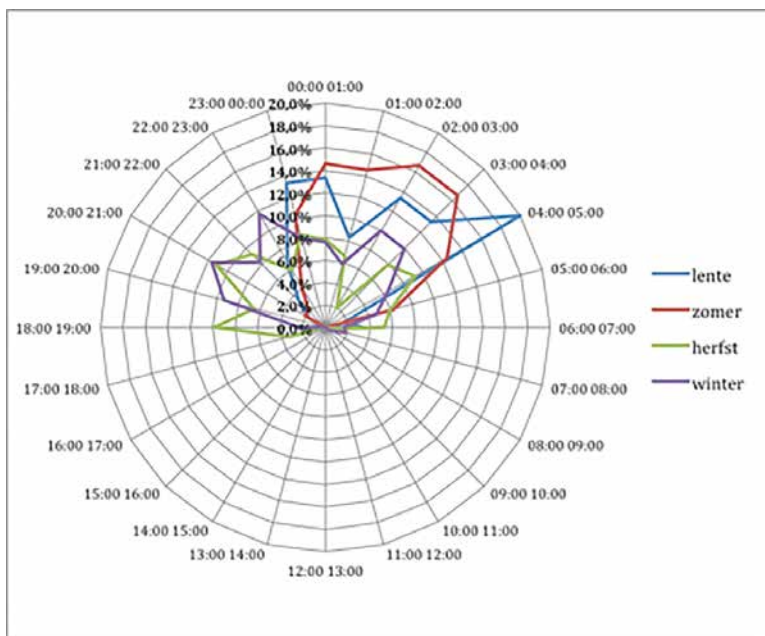
De bruine rat is een uitstekende zwemmer, zowel boven water als onder water en kan makkelijk 72 uur lang in het water verblijven. Ze is ook in staat om een 80 cm hoog te springen en meer dan 120 cm ver.

Veelal leeft ze in de buurt van mensen, we vinden haar terug in dorpen, steden, fabrieken, storten maar ook in het open veld aan de rand van sloten en beken. Over het algemeen komen rat-

ten vanaf het najaar meer in de buurt van menselijke bebouwing om vanaf april opnieuw de natuur in te trekken ... echter dit is zeer regionaal en afhankelijk van situatie tot situatie. In Antwerpen kan je bruine ratten haast het ganse jaar door waarnemen. In de Polder daarentegen bemerken we een sterke stijging van het aantal waarnemingen vanaf oktober tot in maart. Vanaf april tot september blijven de waarnemingen schaars. Momenteel is het nog niet echt duidelijk wat de oorzaak hiervan is.

Aantal waarnemingen van bruine rat per maand (periode 2012 – 2017)

Bruine rat - Foto: Guy Borremans

Natuur.kalender 2019

Onze nieuwe kalender is nu verkrijgbaar!

Laat je elke maand verrassen door de allermooiste natuurbeelden. Het thema is dit jaar **Vogels**.

Uitzicht: 12 recto-verso bladen, 20 cm x 30 cm. Opegevouwen staat bovenaan telkens een foto, de onderzijde bestaat uit de kalendergegevens. De bladen zijn aan elkaar gehecht met een ringsysteem.

Voor 10 euro heb je een jaar lang elke maand een nieuwe mooie foto aan je muur.

Te bestellen bij door **storting op rekening BE81 5230 80650424 van Natuurpunt Hobokense Polder** met als mededeling "Kalender 2019".

Gratis levering, voor zover je woonachtig bent in Hoboken of Antwerpen 2020.

Met de aankoop steun je Natuurpunt-projecten in je buurt.

Battle of life

Dinsdag 4 december - Cultureel Ontmoetingscentrum Nova

Al jaren krijgen we te horen hoe erg het gesteld is met het regenwoud. De leefwereld van duizenden indianenstammen, dieren en planten wordt simpelweg weggekapt. De **internationaal gerenommeerde natuurfotograaf Guido Sterkendries** toont zijn fenomenale beelden en vertelt over het leven in het Amazonewoud.

Guido Sterkendries is een fotograaf die uitgebreid het Amazonegebied heeft verkend. Hij probeert in zijn eigen stijl de verscheidenheid aan kleuren, vormen, lichtinvallen en groottes te pakken. Geen steen laat hij liggen. In zijn vele expeditie verdiende hij terecht een titel van een van de meest onvermoeide en toegewijde fotograaf met een oog voor puurheid. Zijn benadering stemt volledig overeen met de noden van de inboorlingen van Zuid Amerika en hun leefwereld!

Meer info en tickets:
www.nova-kiel.be/bol

Over de fotograaf: www.battle4life.eu

Afspraak om 9.30 u in C.O. Nova, Schijfstraat 105 2020 Antwerpen

Weekendbeheer met o.a. onze pionier André Driesen

1 maal per maand (behalve in het broedseizoen) wordt er naarstig in de Hobokense Polder gewerkt tijdens een weekenddag.

Meestal is dat afwisselend op een zaterdag of een zondag tussen 9 u en 13 u.

Een gezellige bedoening, waar ook kinderen hun steentje kunnen bijdragen.

Dus: wil je er ook eens bijzijn: kijk in onze kalender wanneer er gewerkt wordt!

Eén van onze trouwe weekendwerkers is André Driesen.

Tot voor kort werkte hij ook elke woensdag mee met de Goudklompjes. Dit wordt wat zwaar voor hem, maar hij is en blijft "een gouden klomp".

Je kan André ook geregeld in de Polder tegenkomen tijdens zijn wandelingetjes en steevast slaat hij een babbeltje met de andere wandelaars.

We hebben trouwens nog een andere André (Van Langenhove) die dagelijks rondstruint in de Polder op zoek naar zijn oogappels, de Galloways. Knap !!!!

André Driesen is ook de man die jarenlang tientallen Natuur.kalenders verkocht en zo een aanzienlijk spaarpotje voor het beheer van ons natuurgebied hielp aanleggen.

André, wij zijn jou heel dankbaar voor alles wat je voor de Hobokense Polder al verrichtte en eigenlijk nog steeds doet.

André Driesen - Foto: Danny Jonckheere

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel XTR-shop, Kapelstraat 137, 2660 Hoboken Tel. 03 827 58 47
 Verzekeringen en beleggingen Alert NV, Kioskplaats 62, 2660 Hoboken Tel. 03 827 31 50
 Beenhouwerij Van der Keere, Kapelstraat 39, 2660 Hoboken Tel. 03 827 53 01
 Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03 830 44 90
 Brood & Banket bij Marc & Evi Helsen, Kregelstraat 83, 2660 Hoboken Tel. 03 827 47 04
 United Caps, Plastieken dopjes, Schroeilaan 15, 2660 Hoboken Tel. 03 830 40 00
 Jasper Van Gestel, animator en illustrator, www.jaspervangestel.be
 Johan Meuris, Designer Antwerpen, www.johanmeuris.eu Tel. 0494 14 79 23
 Bistro Steiger 3, Zandkamp 3, 2660 Hoboken Tel. 03 238 24 22
 Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32, 2660 Hoboken Tel. 03 828 49 96

Activiteitenkalender

- Za 29 sep t.e.m. 28 okt
Najaarstrektellingen
- Za 6 okt Ardea viert op de Scheldedijk
- Za en zo 13 en 14 okt
Feestweekend NP Hobokense Polder
- Van 15 okt tot 31 januari
Fototentoonstelling in Groen Zuid
- Do 18 okt Bewegingsvergadering in CC Moretus
- Zo 21 okt Natuurbeheer in de Hobokense Polder
- Wo 14 nov Pindasnoeren maken in Groen Zuid
- Do 15 nov Bestuursvergadering in CC Moretus
- Za 17 nov Symposium 10 jaar Waarnemingen.be
- Za 24 nov Dag van de Natuur: Natuurbeheer
in de Polder
- Za 24 nov Halsbandparkieten: slaapplaatstelling
- Zo 25 nov Herfstvogels en waterpiepers
- Zo 2 dec Zwerfvuil ruimen in en rond de Polder
- Zo 16 dec Natuurbeheer in de Hobokense Polder
- Do 20 dec Bestuursvergadering in CC Moretus

Natuurbeheer:

Onze Goudklompjes werken elke woensdag in de Polder en dit van 9 u tot ca 13 à 14 u.

Voor info: contacteer André Van Langenhove,
03 288 00 81 of Peter Van Elsacker, 0486 82 27 92

Info natuurbeheer scholen: Diane De Clercq,
diane.de.clercq@skynet.be, 0486 07 39 87

Artikels voor het volgende Polder.blad - met
verschijningsdatum 1 januari 2019 - dienen bij de
redactie te zijn op 30 november 2018
(zie Colofon, blz. 2)

www.hobokensepolder.be